

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto XI. — Štev. 18 (226)

UDINE, 1. - 15. NOVEMBRA 1960

Izhaja vsakih 15 dni

Votajmo za ekonomski in socialni progres

Slovenci, Furlani in Italijani v Julijskih Predalpah in v Karniji

Tri jezike govorimo v Julijskih in Karnijskih Predalpah; enega samega političnega in ekonomskega gospodarja pa smo imeli po vojni. Smo trije hribovski narodi, ki so izgubili potrpljenje zaradi neznanja in brezbrčnosti, s katero ravnaajo z nami naši sedanjí politični gospodarji.

Dosti je eksperimentov z nami, zaradi katerih smo vse izgubili. Karnija, Kanalska dolina, Furlanska Slovenija, dolina Felle, vsa vzhodna hribovska dežela, vsa montagna propada in zato ne mara več dosedanjih političnih obljub demokršćanske partije, ki je imela v svojih rokah usodo naših krajev.

Naša nova pot je pot naprednih strank, naša pot je zaenkrat pot opozicije, da vržemo vse tisto, kar hoče zadržati napredek v naših krajih.

Kakšen je naš program?

1. Brezkompromisen boj za ustanovitev avtonomne dežele s posebnim statutom Furlanije - Julijske Krajine, boj v občinah, v provincialnem svetu, v parlamentu, v vseh strankah in organizacijah, v vsem tisku, neprestan boj na vseh pozicijah!

2. Boj za večjo avtonomijo občinam in provincam proti rimskemu centralizmu!

3. Enakopravnost hribovskim pokrajinam videmske province z ravninskimi predeli, enakopravnost videmske province s sosednjimi pokrajinami.

4. Nagla izdaja emigrantske zakonodaje za zaščito emigrantov glede bolezni, invalidnosti, penzij, ekviparacija naših emigrantskih delavcev v MEC-u v državah skupnega evropskega trga z nemškimi, francoskimi, belgijskimi, luksemburškimi in holandskimi delavci glede plač, zaposlitve, kvalifikacij in vseh določil socialnega zavarovanja.

5. Aplikacija zelenega plana in razdelitev fondov pri sodelovanju naših hribovskih zastopstev.

6. Odstranitev birokratskih ovir pri izvrševanju zakona o bonifikacijah hribovskih krajev z dne 25. julija 1952 in njeno pospešeno aplikacijo.

7. Pomnožitev profesionalnih šol v vseh hribovskih mandamentih, učenje poleg materinega jezika tudi tujih jezikov: francoščine in nemščine, ki se govorijo v pokrajinah, kamor hodijo na delo naši emigranti. Razširjenje učnega programa v profesionalnih šolah na vse predmete moderne industrije in ne samo na zidarski in mizarski poklic kot sedaj. V profesionalnih šolah naj se učijo za mehanike in fine mehanike, za elektrotehnike, za elektronike in druge moderne poklice.

8. Razširjenje ukrepov za »zone deprese«, da se ustvari realna baza za lokalno produktivnost v obliki obrtnih delavnic in manjših industrijskih podjetij.

Samo izvajanje takšnega programa zamore zaustaviti propadanje furlanske montanje, zamore še rešiti furlanske Slovence in Furlane, da ne izginejo popolnoma v emigraciji.

VOLIVCI! NE ZAMETUJTE SVOJIH GLASOV ZA STARE OBČINSKE SVETE, ZA STARO KOMUNALNO POLITIKO, KI JE PRIPELJALA DO SEDANJEGA RAZPADANJA.

GLASUJTE ZA KANDIDATE NAPREDNIH LIST, ZA REŠITEV, ZA REKONSTRUKCIJO FURLANSKE MONTANJE, ZA VLADO LJUDSTVA V OBČINAH, ZA EKONOMSKO DEMOKRACIJO V KOMUNAH!

Kako bomo volili

Malo dni nas loči od dneva, ko bomo imeli administrativne volitve v naše komune in v provincialni svet v Vidmu. Volitve bodo torej takrat, ko bodo skoro vsi naši emigranti na delu v Švici, Germaniji in drugih državah. Še bolj kot pri zadnjih volitvah bo še več naših delavcev proč od doma. Ne bodo zato mogli voliti tisti, ki dajo največ denarja, da morejo naše vasi sploji živeti. Osebe, ki bodo izvoljene v komune in v provincialni koncilij, ne bodo zato predstavljale prave volje naših ljudi. S tem se mi ne moremo zlagati, ker bi morale biti volitve v krajih z veliko emigracijo takrat, ko so vsi ljudje doma, to je v zimskih mesecih.

Vsi vemo, da v naši tako strašno centralistični državi komune in provincialni koncilij zelo malo pomenijo. V komunah so sekretarji, ki jih postavlja notranje ministrstvo, in ti komandirajo nad župani in nad občinskimi svetniki. Povrh tega pa še komun nima skoro nobene kompetence in tudi ne finančnih sredstev, da bi kaj napravila. Nič boljše ni v provincialnem svetu, ki ima pravico samo to,

da popravlja in vzdržuje nekaj špedalov in cest.

Seveda če bi bili v komunah na mestu tajšni izvoljeni ljudje, ki ne bi samo kimali, bi se vseeno dalo nekaj napraviti.

Komuni v naših krajih bi rabili takšne župane in svetovalce, ki ne bi samo opravljali administracijo v komunah, ker tega dela je malo in nima veliko pomena. Združiti bi se morali skupaj in kot v Karniji postavljati zahteve, kaj se mora napraviti za Furlansko Slovenijo. Javnost v naši provinci komaj ve, da obstoji Furlanska Slovenija in da ima prav tako težke probleme kot Karnija ali pa Val Cellina.

Mislino in mislimo, da bi mogli konstatirati, ali je provincialni consiglio v Vidmu v štirih letih kaj napravil za naše kraje. Slišali smo precej tolažilnih besed in kako je težko kaj napraviti z vsemi raznimi postavami za cone deprese in za montanjo. Takšne govore poznamo že na pamet in se bodo ponavljali, če bomo

(Nadaljevanje na 2. strani)



Dr. PETER ZORZA iz Podbonesca (Gorenji Mersin)

Slovenci Nadiških dolin bodo volili svojega rojaka

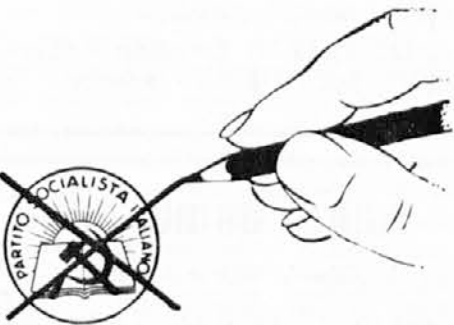
Socialistična stranka je ugotovila, da je nujno potrebno postaviti na kandidatsko listo pri sedanjih pokrajinskih volitvah kandidata, ki naj bo domačin, da se bo z ljudmi lahko pogovoril in kar je glavno, da bo poznal vse jezikovne, kulturne, gospodarske in socialne potrebe Slovencev videmske pokrajine, za katere se bo moral boriti v videmskem pokrajinskem svetu, ako bo izvoljen. V volilnem krožju Povoletto, Sempeter, kamor spada 7 slovenskih, 3 jezikovno mešane in dve furlanski občini, je socialistična stranka postavila za kandidata dr. Petra Zorza veterinarja v Sempetru, ki je slovenske narodnosti.

Dr. Peter Zorza je rojen dne 28. junija 1932 v Mersinu v občini Podbonesec. Kot sin kmečkih staršev slovenskega rodu, se je boril skoro vsa leta svojega študija s težkimi finančnimi težavami. Studiral je gimnazijo v Pordenonu in jo končal v Čedadu. Univerzo je dovršil v Bologni z odličnim uspehom. Specializiral se je v Nemčiji in Belgiji, nakar je nastopil službo v domačem kraju, kjer je še danes.

Dr. Zorza bo nastopil pri teh volitvah s programom, ki ga navajamo v slovenskem in italijanskem jeziku.

PROGRAM ZA PREPOROD V NAŠIH KRAJIH

- 1 - Odpraviti je treba korumpirani paternalizem, ki ponižuje in zapostavlja naše ljudstvo.
- 2 - Pokrajinska in državna uprava naj pomagata odpraviti gospodarsko krizo v Nadiški dolini. Delovišča za brezposelne ne morejo odpraviti brezposelnosti in emigracija ne more odpraviti bede ter gospodarske in socialne krize.
- 3 - Poskrbeti je treba za strokovno izobrazbo naših otrok z ustanovitvijo posebne kmetijske šole za kmečko mladino in Zavoda za vzgojo deklet, da bi jim ne bilo treba iti za deklo po Italiji in v inozemstvo.
- 4 - Za vrednotenje sadja in povrtine: organizirati vse služnosti na zadružni podlagi, tako za ohranitev pridelkov s pomočjo zadružnih hladilnih naprav in organizirati njihovo prodajo na trgu.
- 5 - Za vojaške služnosti je treba takoj nuditi kot odškodnino konkretno pomoč hudo prizadetemu lokalnemu gospodarstvu.
- 6 - Za pogozditev gorskih predelov, ki so bili nekdanj poraščeni z domačimi kostanji, je treba takoj nuditi tehnično in denarno pomoč.
- 7 - Ustanoviti je treba mlekarne v dolini za zmanjšanje proizvodnih stroškov in za obrambo cene mlečnih izdelkov.
- 8 - Za novo kreditno politiko v pomoč obrtnikom, industriji, turizmu in kmetijstvu, predvsem za nakup plemenske živine z živinozdravniško zaščito.
- 9 - Za tedenski trg, ki ga je treba ustanoviti v Nadiški dolini.
- 10 - ZA IZVEDBO DEŽELNE AVTONOMIJE FURLANIJA - JULIJSKA KRAJINA S POSEBNIM STATUTOM; ŠIROKO AVTONOMIJO NA GOSPODARSKEM PODROČJU, Z OBRAMBO JEZIKOVNIH IN KULTURNIH PRAVIC BENEŠKIH SLOVENCEV S SREDSTVI IZ POSEBNEGA SKLADA NARODNE SOLIDARNOSTI.



VOLI Kandidata domačina

SV. LENART SLOVENOV

- 1) PREDAN Izidor - uradnik
- 2) TERLIKER Avgust-Jozef - posestnik
- 3) VISINTINI Attilio - delav.
- 4) PODREKA Peter - delavec
- 5) CELLONI Angelo - trgovec
- 6) BERNARDINI Augusto - trgovec
- 7) KRUCIL Lucijan - delavec
- 8) BLEDIČ Lucijan - delavec
- 9) BODIGOJ Natale - posest.
- 10) OVIŠČAK Lucijan - delav.
- 11) DORNJAK Mario - delavec
- 12) PRIMOŽIČ Emil - delavec

GRMEK

- 1) PREDAN Izidor - uradnik
- 2) MAINARDIS Bruno - trgovec
- 3) BUKOVAC Ivan - delavec
- 4) FELETIČ Franc - posest.
- 5) TRUŠNJAK Jožef - delavec

V vsak komun postavimo energično in pošteno opozicijo!

V naših komunah se je že pri zadnjih volitvah nekaj malega spremenilo. Dobili smo dve občini, ki sta prišli v nove roke in tudi v manjšine, v opozicijo so prišli ljudje, ki niso bili zadovoljni s starim konzervativnim gledanjem naših občinskih odborov.

Kakor stojijo stvari, bi morali dobiti v vseh naših občinah nove župane in nove odbornike, ker je postala velika večina naših ljudi v zadnjih štirih letih delavci in delavke, mi pa smo imeli do zdaj takšne občinske svete, ki jih je izbrala demokristjanska partija zato, da nič ne delajo in da samo njo ubogajo.

Dosedanji politični gospodarji Furlanske Slovenije sploh nimajo nobenega gospodarskega programa, kaj naj bi napravili, da bi ustavili sedanje propadanje. Vsi naši občinski sveti bi morali biti sestavljeni iz popolnoma novih ljudi. Toda tega ne bo, ker so še stare sile na delu: — duhovniki bodo morali delati za demokristjane in velik del ljudi jih bo ubogal, če jih nima pametna in dobra eko-

nomska politika v naših komunah ničesar opraviti z religijo.

Dosedanja ekonomska politika demokristjanov je dosegla, da so morali ljudje emigrirati v tujino, kjer izgubljajo svojo vero. Izpadlo je tako, da kdor je dal voto za demokristjane, je dal voto proti svoji religiji.

Zato nas morajo v komunalnih volitvah voditi samo ekonomski interesi. Vsaj dobra odločna opozicija mora biti izvoljena v vsaki naši občini, da bo imobilno demokristjansko večino kritizirala, jo napadala, da se zgane, da začne delati. Opozicija v vsakem našem komunah je od največje važnosti tudi zato, da naši župani ne bodo samo kimali, ne bodo samo ubogali sekretarje in demokristjanske gospode v Čedadu in Vidmu.

Veliko škode je imela Furlanska Slovenija od tega, da se naši župani niso upali samostojno nastopati in da se nobeden v komunah ni upal povedati, kako se jo naši občinski možje polomili, kako se niso upali pritoževati nad tem, kako je Fur-

lanska Slovenija zapuščena in zanemarjena.

Samo kritika, samo kontrola nad tem, kaj delajo naši občinski možje bo prinesla našim krajem koristi.

Zato morajo svravit volivci po vseh naših občinah vsaj dobro opozicijo v vse občinske svete, in sicer tako opozicijo, ki se bo borila, kritizirala in predlagala koristne predloge. Monopol v komunalni politiki je smrt dobre komunalne ekonomije. Desetletja smo imeli monopol enih in istih ljudi. Začnimo razbijati ta monopol z odločno energično manjšino v opoziciji.

Napredna lista v KOMUNU TIPANA

- 1) TEDOLDI Vojmir - Brešan Krnahta - Debeleži - novinar
- 2) CHIARUTTINI Enzo iz Vidma - Sindikalist - Občinski svetovalec mestne občine Videm
- 3) BUDULIČ Aleks - Korošec - Prosnid - upokojenec
- 4) KANCELIR Ivan - Netuš - Platišče - delavec
- 5) ČERNETIČ Anton - Metic - Prosnid - posestnik
- 6) KOS Jožef - Meštrivan - Tipana - rudar
- 7) FILIPIC Atilij - Prosnijen - Platišče - gostilničar
- 8) MARZOLLA Mihael - Mihov - Viskorša - kmetovalec
- 9) PASCOLO Enzo - Ložan Viskorša - pek
- 10) ŠTURMA Franc - Škarban - Brezje - kmetovalec
- 11) ŠTURMA Jožef - Koc - Brezje - delavec
- 12) VAZZAZ Leonildo - Škurjan - Tipana - delavec

Kako bomo volili

(Nadaljevanje s 1. strani)

spet izvolili ljudi, ki nočejo nobene spremembe, ki niso za deželno avtonomijo, za regione s posebnim statutom.

Če bomo letos volili v komune in v provincialni svet ljudi od tistega partita kot pred štirimi leti, bo ostalo vse pri starem in bo ravno tako kot da ni bilo volitev.

Kandidati za administrativne volitve morajo biti taki, da mislijo s svojo glavo, da protestirajo in da povedo oblastem in vsem politikom, da s sedanji postavo in provedimenti ni rešitve za montanjo v Furlaniji.

Izvoljeni župani in konsiljeri se ne

Votajmo za progres

smejo zanesti nič na komunalne sekretarje na poslance in senatorje, ki jih skušajo pomiriti z obljubami za kos ceste ali akvedota. V tem ni popolne rešitve za naše kraje.

Izvoljeni se ne smejo ustrašiti, da udarijo po mizi, da kričijo in povedo kako tragična je situacija naše montanje.

Tudi administrativne in ne samo politične volitve morajo pripeljati v komune in provincialni svet takšne ljudi, ki bodo skupaj s Furlani iz drugih dolin, skupaj s korajžnimi konsiljeri in poslanci začeli boj za avtonomno regione, boj za radikalno novo politiko do montanje. Samo za takšne stvari se splača iti na volitve.

Naprednim Slovincem in Furlanom!

Sestega novembra bomo glasovali za napredne liste. Napredni ljudje v naših občinah morajo zaustaviti sedanjo konservativnost, sedanjo imobilizem, sedanjo servilnost prefekturam in rimskemu centralizmu, sedanjo podrejenost občinskih svetnikov občinskim uradnikom.

Nova demokratična občina, za katero se bomo borili v občinskih svetih ali kot večina ali kot manjšina pomeni, za razliko od stare demokristjanske občine, ki je pripeljala do propadanja montanje, naslednje:

1. Razširjenje funkcij in avtonomije občine nasproti prefekturi.

2. Funkcioniranje občine s širšimi kompetencami v okviru samostojne dežele (regione) Furlanija - Julijska Krajina s posebnim statutom.

3. Naši delavci in kmetje se morajo navaditi upravljati javne službe in se zavedati pravic, ki jih imajo v upravljanju občine kot jedra demokratičnega življenja v državi.

4. Razširjene avtonomne kompetence nove občine morajo dati občinskemu svetu sredstva, da bo lahko ustanavljal produkcijska podjetja za zaposlitev svojih občanov.

5. Napredni svetovalci v občinah morajo zlomiti moč desničarskih elementov v demokristjanski partiji in pomagati levim demokristjanom do moči in koalicije s socialističnimi silami.

Vsaka najmanjša zmaga naprednih sil, vsak vstop opozicije v monopolne trdnjave občinskega klientelizma in afarizma, pomeni pojačanje demokracije v Italiji.

V furlanske občine v »Prealpi Giulie«, v slovenske občine »Alta Slavia« morajo priti združeni napredni kandidati Slovincem in Furlanom, da postanejo občine oporišče boja za avtonomno upravljanje ljudstva.

Dosedanje občine so dopuščale, da so slovenski in furlanski hribi propadali. Dobiti in ustvariti moramo nove napredne občine, ki jih bodo upravljali delavci in kmetje in ki bodo dobile v novi demokratični Italiji takšne kompetence, da bodo samostojno vodile gospodarstvo v občini.

Slovinci in Furlani! Volite za:

1. za delavsko - kmečke občine
2. za napredne občine
3. za samostojne občine
4. za demokratske občine.

Slovinci in Furlani glasujte proti:

1. dosedanjim konservativnim občinam
2. proti političnemu monopolizmu v občinah
3. proti dosedanjim občinam, ki so bile sluge prefektur in centralizma

5. proti dosedanjim občinam, ki so bile birokratski likvidator ekonomije v furlanski montanji.

Delavci, kmetje in družinski člani emigrantov glasujte vsi kot eden proti preteklosti mizerije in zaničevanja, proti monopolom, za novo bodočnost, za ljudske občine, za kmečke in delavske občine!!



NAPREDNE LISTE

TRBIŽ

- 1) DI GIUSTO Romeo - mehanik
- 2) FABBRO Giacomo - rudar
- 3) DAICI Federico - železn.
- 4) DELLA MEA Renato - delavec
- 5) ISOLA Aldo - rudar
- 6) KRAVANJA Ferdinand - uslužbenec
- 7) MIGLIORE Pasquale - trgovec
- 8) PERESSUTTI Umberto - delavec
- 9) PUNTEL Giovanni - obrt.
- 10) TRAPPANOTO Lorenzo - trgovec
- 11) BURETTINI Ottavio - uradnik

FOJDA

- 1) CIRANDI Giovanni
- 2) DE LUCA IVIO Regolo
- 3) DE LUCA Peter
- 4) GRIMAC Franc

REZIJA

- 1) CLEMENTE Rihard - trgovec
- 2) BARBARINO Gelindo - zidar
- 3) BARBARINO Anton - penzionist
- 4) DI LENARDO Anton - penzionist
- 5) BARBARINO Ivan - zidar
- 6) LONGHINO Ivan - delav.
- 7) MADOTTO Renato - uradnik
- 8) BUTTOLO Alojz - penzjonist
- 9) MICELLI Anton - delavec

- 10) MADOTTO Alojz - delavec
- 11) LEGA Angelo - delavec
- 12) NAIDON Izidor - delavec
- 13) NEGRO Anton - posestnik
- 14) BARBARINO Jožef - zidar

TAVORJANA

- 1) BATTOCLETTI Giovanni - odvetnik
- 2) BREZIGAR Alojz
- 3) BURELLO Alberino
- 4) CECINO Luigi
- 5) CORMONS Angel
- 6) CECCON Nicolò
- 7) CANTARUTTI Antonio
- 8) DE CORTI Enrico
- 9) DEVINCENTI Alfio
- 10) JACUZZI Attilio
- 11) MALIGNANI Adolfo
- 12) CICUTTINI Oreste
- 13) PALUZZANO Giovanni
- 14) PICCARO Erminio
- 15) TOSOLINI Giordano
- 16) ZAMPARUTTI Pietro

AHTEN

- 1) ZAMOLO Antonio - posest.
- 2) DEL FABBRO Edoardo - posestnik
- 3) CERICCO Jožef - kmetov.
- 4) MARTINUZZI Secondo - delavec
- 5) COIS Gino - delavec
- 6) RIEPPI Mario - kmetov.
- 7) MOLINARO Bruno - Posestnik
- 8) ROCCO Raffaele - delav.
- 9) PELIZZO Ferruccio -
- 10) CERICCO Ugo - posestnik
- 11) PELIZZO Alojz - delavec
- 12) SILVESTRO Antonio - kmetovalec

Slovenski in furlanski delavci in kmetje v občinah Ahtenu, Nemah, Tavorjani, Čenti!

Skupaj hočemo 6. novembra priti v občine!

Drugačno gospodarstvo moramo voditi, če hočemo še živeti: furlanski kmetje po gričih in ravninah, po njivah sirka, med sadjem in vinjami po gričih, slovenski kmetje med svojo živino in po njivah krompirja. Naši delavci v emigraciji morajo priti do besede v komunah, saj so oni tisti, ki redijo vse ljudi po naših komunah in ne država in ne provinca in ne razni entii in uradi. Dobiti moramo takšne komune in takšne avtonomne dežele, da bomo lahko ostali doma in dobili industrijsko delo doma.

Slovenski emigranti in kmetje v Terski dolini!

Imamo dve občini v naši dolini: Tajpano in Brdo.

Ali smo prišli kdaj do svoje besede v teh dveh občinah?

Ne bi nam šlo tako slabo, ako bi imeli mi besedo v občini. Dosedanje občinske uprave so samo molčale in bile tiho, pa čeglih je ekonomska situacija od vseh občin v Furlanski Sloveniji, v Prealpi Giulie, pri nas najslabša, tako slaba, kot je na primer na Jugu Italije.

Na Jugu Italije je res slabo in zato dobivajo razne fonde in olajšave za industrializacijo, pri nas pa kmalu ne bo več ljudi, če bodo ljudje še dajali glasove za stare demokristjanske komune.

Kdor hoče smrt svojih krajev, ekonomske polom, naj glasuje za stare demokristjane!

Slovenski kmetje in emigranti po občinah Nadiških dolin!

Skraini čas je, da bi se zaslislal v komunah naših dolin kakšen pamenten nov glas. Dosedaj smo imeli v zadnjih štiridesetih letih serije jašističnih, italijansko-nacionalističnih podestavov in nato 15 let prav tako komandiranih demokristjanskih županov in konsiljerjev.

Kaj je moglo ratati iz tega kot polomija? Naše doline so nimar bolj prazne, kmetijstvo se ne splača, v komunah zdihujejo in ubogajo vsakega gospoda iz Čedadu in Vidma.

Prenehajmo z nesrečno tradicijo, ki je prinesla le nesrečo in propad za naše komune.

Spravimo nove napredne, demokratične ljudi do besede!

Da ne bo krompir gnil

Letos je dosti kmetov spravljalo krompir v največji moči. Nič čudnega potem, če to v kletih močno gnij. Na to se moramo že sedaj pripraviti in ukreniti vse, da bi gnitje kar najbolj preprečili.

V agrariji kupite prašek proti gnitju krompirja in s tem posujte. Ta ima v sebi hidrarno (žgano) apno in druge so-stance, ki varujejo krompir pred gnilobo. Za vsakih 300 kg krompirja ponucjate 1 kg praška.

OBREZOVANJE BEK

Beke, od katerih se dobivajo šibe za vezanje vinik ali za pletenje košev, se morajo vsako leto skrbno obrezati. Odrezati se morajo vse mladice brez izjeme, če so sveže ali suhe, rabljive ali ne, izvzemši najmanjših in najšibkejših. Z obrezovanjem naj se prične v začetku no-



vembra, ko pa nastopi mraz, naj se z obrezovanjem preneha. Obrezuje naj se z ostrim nožem, in sicer gladko in tako, da ostane na deblu ali glavi približno en centimeter dolg košček mladice. Narezane bake pa povežite v snope in zložite v senci in na zraku. Tako naj ležijo kakih 14 dni. Potem jih očistite in razvrstite po debelosti in dolgoti, povežite v snope in zakopljite v zemljo ali pesek.

Da bo vino čisto in zdravo

Sedaj mošt vre. Ves čas kipenja naj imajo sodi kipele vehe, ki onemogočujejo, da pride mošt v neposreden stik s prostim zrakom. Znano je, da je v zraku vse polno kisovih bakterij, ki so posebno letos nezaželene mlademu vinu. Ne puščajmo, da umazani odtoka po sodu pri kipenju mošta, kakor se to na žalost dogaja pri mnogih vinogradnikih. Tako mlado vino, ki je nenehoma v neposrednem stiku s prostim zrakom in z roji mušic, ne more biti odporno v toplih letnih mesecih, ko se že zdaj zbirajo v njem kisliske bakterije.

Vino pretakamo zato, da ga ločimo od umrlih kvasovk, od usedline izločenih beljakovin (albumine) in drugih usedlin v moštu. Če takih usedlin ne odstranimo, se v njih razvijajo razne bakterije, ki vino pokvarijo. Posebno letos bo potrebno večkrat pretočiti mlado vino. Vino pretočimo v prav dobro očiščene sode, ki jih nekoliko zažveplamo. Sodi naj

ne bodo parafinirani, kajti v takih sodih vino ne more pravilno zoreti zaradi pomanjkanja kisika, ki v navadnih sodih prihaja v vino skozi lesene dode.

Ko smo vino pretočili, se moramo zavdati, da vino v sodih še nadalje zori. V njem se vršijo razne kemične spremembe, ki povzročijo, da dobi vino prijeten duh ali buket, ki do oca kakovost vina.

Kdaj dajemo živini klajno apno

Klajno apno dajemo živini takrat, ko jo hranimo s prazno krmo (slama, kisló seno, pleve, koruznica, korenje itd.). Dajemo ga vsem brejim samicam, to je kravam, kobilam, prasicam in ovcam, ker ga potrebujejo za utrđitev mladicevih kosti. Dajemo ga vsem mladim živalim, posebno tistim, ki še sesajo. Tudi molznim kravam je potrebno, ker gre z mlekom vsak dan iz telesa dosti apna in fosforove kisline, kar se mora seveda telesu nadomestiti. Če začno živali glodati les, jesti cunje, piti gnojnico, je znak, da potrebujejo klajno apno. Dajanje klajnega apna nikoli ne škoduje, čeprav ga živali dobivajo v zadostni količini v klaji; kar ga je odveč, to gre v gnoj in je torej gnoj boljši.

Na dan dajte odraslemu govedu 25-50 gramov klajnega apna (1 do 2 žlici), konju 15-20 gramov (eno žlico), velikemu prašiču 10-20 gramov, teletu in žrebetu 8-15 gramov, jagnjetu in pujsku 3-6 gramov, psu po velikosti 1/2-4 grame, kokoši 1/2-1/3 grama. Naj povemo, da gre v srednje veliko žlico 20 do 25 gramov, v kavno žličko pa 7 do 8 gramov klajnega apna.

Klajno apno dajajte v vodi, na mleku ali pa gapomesajte med seno. Prvih 8 do 14 dni v začetku pokladanja razdelite celo porcijo v tri dele in dajte en del zjutraj, drugi opoldan, zadnji zvečer; ali pa dajte od začetka nekaj dni samo pol porcije, dokler se živina ne privadi apnu. Poleg tega je priporočljivo dajati klajno apno 8-10 dni, za tem pa 2-3 dni prenehati; kasneje ga je treba pokladati spet 8-10 dni, a 2-3 dni ne itd.



GROZDNE TROPINE

Grozdne tropine so prav dobra krma za živino, ker imajo v sebi toliko rednih sostanc kakor slama ozimnega žita. Če ne morete porabiti vseh svežih tropin, jih skrbno spravite. Najboljše je,

Koristni nasveti

DUH PO SVEZI BARVI odstranimo iz sode, ki je nanovo beljena, če postavimo vanjo v plitvi posodi svežo žgano kavo ali pa pivnik, ki ga namočimo v terpen-тину.

ZAMAZANE OVRATNIKE na plaščih ali suknjičih očistimo z raztopino spirita in salmiaka (amoniaka) v vodi. Na en liter vode vzamemo žlico salmiaka in žlico spirita in s tem dobro zdrgnemo zamaščen ovratnik.

SKRIPANJE ČEVLJEV odstranimo, če podplate namažemo s toplim oljem. Če pa jih namažemo s toplim lanenim oljem, ne bodo prepuščali vode.

MASTNE KRTAČE očistimo, če jih namočimo v terpentinu, nesnago pa odstranimo s trsko. Krtiče za česanje ali za snaženje čevljev lepo očistimo, če jih operemo v vodi, kateri je primešan salmiak.

KATRAN očistimo z rok tako, da si jih nadrgnemo z mastjo, potem pa vse skupaj zmijemo z žajfo in gorko vodo.

Kaj bomo delali tale mesec

NA POLJU spravljamo zadnje jesenske prideške. Spravljamo jih prav tako skrbno kakor krompir. Nadaljujmo s kolikor mogoče globokim oranjem ali kopanjem njiv, ki so namenjene za pomladansko setev. Hlevski gnoj raztrosimo že zdaj in ga podorjemo ali podkopljemo.

TRAVNIKE je treba prebrnati in jih očistiti mahu in drugih škodljivih rastlin. Zelo dobro gnojilo zanje je poleg hlevskega gnoja in superfosfata tudi pepel.

V VINOGRADU so venike prazne, toda dela je še dosti. Ob lepih dnevih okopavamo venike in jim gnojimo. Obrežujemo jih ter menjavamo gnile kole. Popravljamo zidove, jarke, terase ter kopljemo nove vinograde.

V KLETI začnemo čistiti mlado vino, brž ko se kipenje poleže. Večkrat ostane v njem nekaj nepredelanega sladkorja. Zaradi tega se vino dobro ne očisti in spomladi znova zavre. To lahko preprečimo tako, da dodamo mlademu vinu močno drozje, brž ko neha vreti. Včasih je nepopolne presnove sladkorja kriva premajhna toplota v kleti. Tedaj je treba v kleti zakuriti, ali dodati vinu segretega mošta. Ko je vrenje nehalo, je treba sode napolniti do vrha, sicer dobi vino cvet.

V SADOVNJAKU začno z mrazom lesti iz tal samice zimskega pedica in odlagajo pod skorjo jajčeca. Proti temu drevje ovijemo z lepilnimi pasovi. Ob lepem vremenu, ko ne zmrzuje, odžagamo suhe, nalomljene in nepravilno raščene veje. Rane razkužimo s 5 odstotno raztopino modre galice ali 3 odstotno raztopino »antiparazita«. V neograjjenih sadovnjakih in ob cesti zavarujemo mlado drevje proti zajcem s slamo, koruznico, lubjem in podobnim. Jeseni izkopane divjake zakopljemo v zemljo, pa ne v snopih, da ne splesnijo korenine. Z železno krtičo ali strguljo odstranjamo z drevja lišaj in mah.

Čas brejosti

Čas brejosti pri naših živali je naslednja: kobilica 11 mesecev in 3 dni (kobilica oplojena po oslu 11 mesecev in 15 dni; oslica 1 2mesecev; krava 9 mesecev in 10 dni; ovca in koza 150 dni; psica 64 in zajklica 30 dni.

HLEV naj bo čist, ker je pozimi živina vedno bolj navezana nanj. Skrbimo, da breja živina ne bo stala na prepihu. V zadnjem času brejosti jo fuotrajmo le z dobrim senom. Puščajte k merjescu samo popolnoma dorasle svinje. Ne plemenite v sorodstvu (zlahti). Ako hočete dobiti od prašiča dosti slanine (lardo), ga začnite pitati, ko je star vsaj eno leto. Samo dorasla žival dela pri pitanju dosti maščobe. Snaga je polovico zdravja. To ne velja samo za človeka, ampak prav tako tudi za živino.

ŽIVINOREJA

Nekaj o vzrejnih boleznih telet

(Nadaljevanje in konec)

Druga bolezen sesnih telet je ohromelost (paraliza). Povzročajo jo raznolične kužne kali, ki jih najdemo pri vsakem gnojenju, n. pr. pri ranah. Ko povzročitelji po porodu pridejo v pretrgano popkovo, se v njej naselijo, po krvnih žilah prodro v telo in tam povzročajo gnojna vnetja sklepov, pljuč, črevesja in podobno. Bolezen se razvija v prvih osmih dneh po porodu, ko se popkovina še ni posušila. Popke je zatečen in zelo boleč. Ko so se kali že naselile v sklepih, nastane huda ohromelost zaradi vnetja sklepov prednjih ali zadnjih nog. Smrt nastopi ali takoj zaradi splošne zastrupitve krvi, ali pa šele po 1 do 3 tednih. Dokler se bolezen še ni razpasla, jo lahko ozdravimo; če je nastopilo splošno zastrupljenje, ni več pomoči. Bolezen preprečujemo tako, da takoj po porodu razkužimo (dizinficiramo) popkovino z jodovico in skrbimo za čist nastilj.

Pri teletih se lahko pojavi tudi paratífus, ki ga povzročajo klice, nevarne tudi človeku. Ta bolezen je sicer pri naših teletih bolj redka, ugotovljeno pa je bilo že večkrat, da so se ljudje okužili z mesom v sili zaklanih živali.

Kužno vnetje pljuč je bolezen, ki se pojavlja v mrzlih, mokrih in meglenih letnih časih v zatohlih, slabo zračenih hlevih. Povzroča jo kužna klica, ki jo najdemo skoraj pri vseh vnetjih pljuč. Pri sesnih teletih povzroča zastrupljenje krvi s hitrim poginom, pri starejših

teletih pa težko vnetje pljuč. Živali kašljajo, v začetku poredkoma, pozneje pa nepretrgoma, posebno močno pri najmanjšem naporu. Appetit je slabši in živali počasi hirajo. Da bi preprečili bolezen, je treba teleta dobro hraniti. Tudi jih ne smemo prezgodaj odstaviti. Treba je pravilno zračiti in živali naj se več gibljejo na prostem.

Pri že odstavljenih teletih nastanejo bolezni v prvi vrsti zaradi spremembe v načinu vzreje. Živali, ki so bile vzrejene skoraj izključno v hlevu, pridejo na pašo. Res je, da sonce in gibanje na pašnikih utrjujejo živali, vendar se lahko v prvem času, ko se še zaradi hlevske vzreje slabotne, po prihodu na pašo okužijo z žledodnimi, črevesnimi in pljučnimi zajedalci ter metilji. Večinoma teh bolezni ni mogoče preprečiti, ker je preprečevanje povezano z določenimi tehničnimi ukrepi, kot so n. pr. izsuševanje močvirnatih pašnikov in podobno. Lahko pa s primerno rejo vzredimo do prihoda na pašo že toliko odporne živali, da te bolezni niso resnejša nevarnost.

Bolezni bodo vedno, posebno pri mladih živalih. Da jih omejimo, moramo skrbeti za snago, zadostno zračenje hleva in za pravilno prehrano. Posebno pozornost je treba posvetiti higijeni poroda in prehrani telet takoj po porodu. Teleta morajo dobiti vsekakor mlečno, ker samo tako dobe zadostno rudnin in vitaminov.

prenesli svoječasno v celovski muzej. Tudi v podružni cerkvi sv. Doroteje, ki je v vasi, je več rimskih spomenikov z napisi. Tudi denar so izkopali tod, in sicer novce iz dobe cesarja Avgusta do Konstantina.

Med zadnjo vojno so Žabnice zasedli Nemci, ki pa domačin niso delali krivico, ker so jih smatrali za svoje, zlasti zaradi opcij. Po vojni so bile leta 1945 za tri mesece tudi jugoslovanske čete. Upravne posle je vodil Krajevni odbor, za red pa je skrbela po večini iz domačinov sestavljena Narodna zaščita.

V občinskih - upravnih oziru spadajo Žabnice v Trbiž, ki je oddaljen komaj tri kilometre. V cerkvi je vse slovensko, duhovnik je beneški Slovenec. V šoli pa se slovenščina ne poučuje, le domači župnik poučuje v posebnih urah verouk v slovenščini. Pač pa prihajajo sem-kaj slovenski listi, ki jih imajo naročene posamezne zavedne družine, dočim so v gostilnah seveda le italijanski; celo neki nemški list prihaja iz Bocena.

Okolica Žabnic je prijetna, posebno severni del, ki se razteza tja do podnožja obmejnega gorovja in planin. Tam je Tinji ali Vrtinji log kakor imenujejo žabniške senožeti, ki leže ob jugo-izhodnem pobočju Ojstrnika in se raztezajo do gorskega grebena ob avstrijski meji. V notranjosti, kake 4 do 5 km, je dolina potoka Bortolo, ki je posebno krasen kotiček narave. Prodirajoč ob potoku dalje proti njegovemu gornjemu toku se dolina položno odpira in pred seboj vidimo raztezajoče se bujne senožeti po njih pa je raztresenih kar za celo vas koč in senikov.

Na južni strani Žabnic, preko travnikov in senožeti, se začneja vznožje vzpenjati, tukaj je tudi znana romarska pot na Višarje. Navadno računajo dve in pol do tri

ure hoda do vrha. Poleti je ob poti vse polno bujnih rastlin: gob, jagod, borovnic, zelišč, trav in cvetja vseh vrst. Cerkev na Višarjih je obhajala letos 600 letnico obstoja. Poleg cerkve in župnišča so tukaj še tri hiše in ob poletnem času je odprta tudi gostilna s prenočišči. Sezona traja nekako od sv. Ivana do prve nedelje v oktobru, potem pa vse, kar je kavana prenesena dol v Žabnice, gor pa zaprejo. Pozimi prihajajo gor smučarji, saj je snežna plast navadno več metrov debela. Nadmorske višine pa je 1782 m. Na Višarje se lahko pride od več strani: iz Trbiža, od koder nova sedežna vzpenjača prihrani tretjino poti; pa tudi po poti iz Rajbla mimo Mrzle vode, kjer so hodili zlasti romarji iz Goriškega.

Vrtnimo se zopet v Žabnice in jo uberimo po glavni cesti v komaj tri kilometre oddaljeni Trbiž. Cesto spremlja nekaj časa potok iz Tinjega loga (nemško Bortolobach), ki ob tesnem bregu sprejme Višarski potok in se v Trbižu združi z Zilico, ki prihaja iz Rajbla.

V soteski je spominska plošča, ki pripoveduje, da je tu leta 1813 osmi avstrijski gorski bataljon zavrnil Napoleonove čete, ki so po tej strani silile iz Kanalske doline na Koroško. Ob cesti vidimo velika poslopja vojašnice, ki je ostala še iz predvojnih časov. Zatem prekoračimo mali most čez imenovani potok in že smo v mestecu Trbižu, ki ima dve železniški postaji: prva (Stazione cità) je v mestu blizu cerkve, glavna (Stazione centrale) pa izven mesta severno ob križišču, od koder gre ena proga dalje v Avstrijo in druga preko Fužin - Bele peč v Jugoslavijo. Ta proga pelje sprva čez kratek toda zelo visok most, razpet čez Zilico.

(Nadaljevanje sledi)

R. O.:

Kanalska dolina in njeni slovenski prebivalci

Žabnice so za Trbižem glavni kraj Kanalske doline in ležijo 820 metrov nad morsk gladino. Vas je prikupna, zgrajena v koroško - alpskem slogu z značilnimi strmimi in koničastimi strehami, kritimi z opeko, deloma pa tudi z lesenimi deščicami ali s slamo. Ob cestah je precej gostiln s prenočišči in hoteli za tuje. Poleti je vse zasedeno in kar mrgoli letoviščarjev. Cerkev je bolj na samem in je zelo starinska, pa vseeno dobro ohranjena. Okoli nje je pokopališče z večinoma nemškimi napismi na nagrobnih kamnih, nekaj pa je tudi slovenskih. Tik cerkve je zavod slovenskih šolskih sester, ki se bavijo s poučevanjem ženske mladine v ročnih delih in gospodinjstvu. Vadijo jih tudi v lepem petju in igranju ter priredijo večkrat ob primernih priložnostih vzpodbudne in poučne prireditve.

Ob glavni cesti, ki gre skozi vas, je na stebru sredi vasi zanimiv starinski napis iz rimskih časov, kjer piše: D.M. AVILALEDIAE/DF/AIV XXXVI/MVTILIVS FO/Riv NATUS ET/AVILIVS GRATVS/ALVMNI/FECE/RVNT. To je nagrobni kamen, naslonjen na neko hišo in ima obliko rimskih mrljskih ar (ore). Ob straneh stojita dve moški postavi, napis pa je na srednji plati. Več drugih odlomkov plošč in manjših spomenikov iz davnine so

Il significato e l'importanza di un voto

Il 6. novembre prossimo gli abitanti della montagna orientale friulana si receranno alle urne per eleggere i nuovi Consigli Comunali ed il nuovo Consiglio provinciale. Gli elettori firmeranno un attestato di civismo ed insieme di fiducia. Di civismo nell'obbedire alla legge che li chiama alle urne, di fiducia nel dare il loro voto alla lista da essi ritenuta migliore. Sedici sono i Comuni compresi nell'arco prealpino che va dalla Val Resia a nord sino al corso del Judrio a sud: Resia, Montenars, Taipana, Nimis, Attimis, Faedis, Torreano di Cividale, San Pietro al Natisone, Pulfero, Savogna, San Leonardo, Grimalco, Drenchia, Stregna e Prepotto nella Valle del Judrio.

Quale sarà il responso delle urne? Si ripeterà, grosso modo, la situazione del 1956 o vi saranno spostamenti di qualche rilievo? Avremo, per altri quattro anni, ancora gli stessi uomini con le stesse idee e gli stessi programmi o l'elettore deciderà di dare un nuovo volto all'amministrazione comunale? Il destino è in grembo a Giove, dicevano gli antichi. Troppi sono i fattori in gioco per rispondere con qualche probabilità di certezza a tali domande. Una cosa però è certa: la montagna orientale friulana ha bisogno — assoluto bisogno — di elementi nuovi, freschi, dinamici che siano in grado di comprendere tutti i problemi locali.

I risultati del 6 novembre diranno se nelle vallate del Friuli Orientale è entrato un soffio d'aria fresca o se, per altri quattro anni, avremo un'atmosfera afosa e stagnante. L'elettore pensi ad un fatto semplice ed evidente: sia nella zona montana più interna, a ridosso della frontiera italo-jugoslava, sia la fascia pedemontana e collinare che degrada verso la pianura friulana sono tra le aree più depresse dell'intera regione.

Lo spopolamento della montagna continua in modo preoccupante: la povertà del suolo, l'emigrazione, la mancanza di industrie, la paralisi del commercio ed infine l'incomprensione delle autorità governative sono tutti aspetti d'uno stesso tragico problema. Una recente statistica ci dice che a Drenchia si registravano, qualche anno fa, 80 numeri civici abbandonati, 120 a Taipana, 90 a Lusevera, 60 a San Leonardo e Savogna, 40 a Grimalco, 30 a Pulfero, San Pietro, Stregna e via dicendo.

L'esame dei dati sulla disoccupazione rivela come la più forte percentuale dei senza lavoro si trovi nella zona delle Prealpi in genere e nelle Valli del Natisone in particolare. Nell'agosto 1952, su 100 abitanti, la Carnia aveva il 14,4% di disoccupati, Canal del Ferro e Val Canale il 21,7%, le Prealpi Carniche il 32,6 e le Prealpi Giulie il 62,6 per cento. La gravità del fenomeno è determinata soprattutto dalla scarsa capacità di assorbimento della mano d'opera dalla modesta agricoltura locale.

Si dirà che attualmente la situazione è migliorata: ma a che prezzo? Con il forzato esodo, permanente o temporaneo, di migliaia di persone verso terre più accoglienti e lidi più ospitali. I dati relativi al 1952 ci dicono che nel distretto di Tarcento era emigrato 25% della popolazione, il 15,20% nel distretto di Cividale del Friuli ed il 16% in quello di San Pietro al Natisone. Da allora, nonostante leggere oscillazioni, il fenomeno è cresciuto d'intensità sino a toccare coefficienti tripli a quelli indicati.

La crisi dell'agricoltura e dell'allevamento del bestiame, la deficienza di strade e acquedotti, la povertà delle abitazioni, la mancanza d'industrie e commerci, il vuoto dell'attività artigiana, l'ambiente arido ed impervio formato per circa 4/5 dalla nuda montagna ma soprattutto la sfiducia della popolazione per questo stato di abbandono: ecco, in sintesi, lo squallido, sconcertante quadro della montagna orientale friulana.

Di fronte a tale situazione, cos'ha fatto il Governo? Cos'hanno fatto le amministrazioni comunali uscenti, tutte legate alla democrazia cristiana? Quali i meriti ed i demeriti degli uomini che per quattro anni hanno guidato i singoli Comuni? Non occorrono troppe risposte perché i fatti parlano da soli. Lo Stato s'è limitato a saltuari e sporadici interventi: ha versato in altre parole, la classica goccia d'acqua in un mare di fiamme. I Comuni hanno seguito la politica dell'immobilismo, della stasi, di quella che si po-

trebbe definire apatia amministrativa.

E' vero che i bilanci comunali — in particolare quelli del Friuli Orientale — non permettono eccessive libertà; ma anche nel quadro di questi bilanci si doveva attuare una politica più coraggiosa, si doveva essere più sensibili alle istanze economiche e sociali. Non si dimentichi che, in base ad indagini fatte nel 1956, nella montagna di sinistra il 44% delle case coloniche fanno corpo unico con la stalla, il 9% dei casi non c'è divisione e nel 50% non esiste concimaia. Solo il 17,5 delle abitazioni sono fornite di gabinetto con Water e soltanto l'8,5% possiedono bagno.

Il giudizio complessivo sullo stato di conservazione dell'immobile è il seguente: 33 abitazioni su cento sono state giudicate buone, 47 mediocri e 20 cattive. Ciò si-

gnifica che un quinto delle case esistenti nel Friuli Orientale dovrebbe essere demolite perché antighieniche e primitive.

Si potrebbe continuare citando altri dati sul tenore di vita della popolazione, uno dei più bassi di tutta la provincia. Queste sono le reali condizioni d'una zona così trascurata dall'uomo e così flagellata dalla natura. All'elettore della Val Resia, Val Torre, Val Natisone e della zona Pedemontana collinare Orientale non resta quindi che una cosa: prima di tracciare il segno sulla scheda, mettere l'importanza ed il significato del voto. Da quel segno potrebbe dipendere, per altri quattro anni, il suo destino e quello della sua famiglia. RIFLETTANO I CITTADINI CHE IL 6 NOVEMBRE ANDRANNO ALLE URNE SE DARE IL VOTO ALLE FORZE DELL'IMMOBILISMO E DELLA CONSERVAZIONE O A QUELLE DEL PROGRESSO ECONOMICO E SOCIALE.

PUNTI PROGRAMMATICI PER LA RINASCITA DELLE VALLI

- 1 - La eliminazione del paternalismo corruttore, che avvilisce e deprime ogni speranza di giustizia per la nostra gente.
- 2 - L'intervento diretto ed efficace della Amministrazione provinciale e dello Stato per alleviare la depressione economica delle valli.
- 3 - La preparazione professionale dei figli della nostra gente: con la creazione di un Istituto a tipo agrario per i giovani contadini e di un Istituto prof. femminile che qualifichi le nostre ragazze, salvandole dalla servitù in Italia e all'Estero.
- 4 - La valorizzazione dei prodotti ortofrutticoli: cooperativizzando i servizi ed i mezzi, per la conservazione - mediante la installazione di un frigorifero consorziale della frutta e della verdura e per il loro collocamento sul mercato.
- 5 - La liberazione dal peso delle SERVITU' MILITARI con indennizzi concreti e solleciti alla economia locale gravemente danneggiata.
- 6 - L'aiuto tecnico e finanziario per il rimboscimento delle zone montane prima coperte dal castagno ed ora spoglie e infruttifere.
- 7 - La istituzione di latterie a fondovalle per ridurre i costi di gestione e di produzione, con la difesa dei prezzi di vendita dei prodotti lattiero-caseari.
- 8 - Una nuova politica del credito a favore dell'artigianato, dell'industria, del turismo e dell'agricoltura, particolarmente per l'acquisto di capi selezionati con efficace tutela sanitaria all'origine.
- 9 - Istituzione di un mercato settimanale nella Valle del Natisone.
- 10 - Istituzione della Regione « Friuli-Venezia Giulia » a Statuto speciale: con ampie facoltà in campo economico, difesa dei diritti linguistici e culturali della Slavia Friulana e del Friuli, sorretti da un fondo di solidarietà nazionale.

Il programma elettorale di "Autonomia e Rinascita,"

Il programma con cui i candidati di Autonomia e Rinascita chiedono la fiducia agli elettori della Val Torre, Val Cornappo, Val Natisone e zona pedemontana collinare orientale, può essere condensato nei seguenti punti:

1) Trasformazione e potenziamento dell'attuale struttura agraria mediante la costruzione di nuovi caseifici, il miglioramento delle stalle, la selezione del bestiame, la ridistribuzione delle colture, ecc. ecc.

2) Riduzione delle tasse comunali ai piccoli proprietari e diminuzione dei contributi per le Mutue coltivatori diretti.

3) Canalizzazione delle acque con particolare riguardo alla piana di S. Leonardo ove le piene provocano tutti gli anni veri e propri disastri. Costruzione degli argini mancanti a Stupizza, sulle rive del Natisone.

4) Potenziamento della frutticoltura, con la creazione di cooperative di produzione vendita ed installazione di frigoriferi per la conservazione dei prodotti. Sarà pure chiesto l'intervento dell'IRI come è avvenuto per la fabbrica «Cirio» di Napoli.

5) Istituzione, nei maggiori Comuni, di scuole di arti e mestieri per un adeguato sviluppo dell'istruzione tecnica e profes-

sionale della gioventù.

6) Costruzione di strade interpoderali per agevolare l'occupazione agricola nelle campagne.

7) Potenziamento del patrimonio silvo forestale con opportuni rimboscimenti, terrazzamenti, lavori culturali per la stabilità del terreno prativo e pascolivo.

8) Richiesta di sovvenzioni da parte dello Stato per la sistemazione dei bacini montani, miglioramenti fondiari, difesa di sponde e costruzione di vivai.

9) Sviluppo dell'attività assistenziale ai nuclei famigliari meno abbienti e problemi dell'emigrazione.

Questi nove punti che costituiscono la piattaforma elettorale delle liste con «Incudine e Vanga». E' un programma che può essere sottoscritto da tutti gli uomini di buona volontà perché — in luogo di formule astratte e nebulose — affronta in modo realistico e concreto i maggiori problemi locali. Un ultimo punto chiede la fine di tutte quelle discriminazioni politiche che oggi — in certi Comuni del Friuli Orientale — dividono i cittadini in due classi: i buoni ed i cattivi. Gli uomini di «Incudine e vanga» domandano che la democrazia non sia uno «slogan» ma una realtà viva ed operante in tutti i centri della regione friulana.

Ciò che il governo avrebbe dovuto fare (e non ha fatto) per l'economia del Friuli Orientale

Che cosa occorre per una bonifica integrale e urgente di quella grande malata che è la zona montana e pedemontana del Friuli Orientale? «Si ritiene necessario — afferma una relazione compilata da studiosi competenti in materia — che tutto il territorio venga classificato in comprensorio di bonifica montana ai sensi dell'art. 14 della legge 25 luglio 1952, n. 991». Secondo il progetto in parola tre sono i bacini in cui dovrebbero effettuarsi lavori di competenza statale e di iniziativa privata. Il primo comprende gli affluenti pedemontani del fiume Tagliamento e del torrente Cormor con i Comuni di Artegna, Montenars, Gemona, Venzone e Tarcento. Per colmare la depressione economica di questo primo comprensorio lo Stato dovrebbe finanziare un complesso di lavori per circa 460 milioni. A sua volta l'iniziativa privata dovrebbe intervenire per un importo di 270 milioni. Con l'esecuzione delle opere relative tutta la zona sarebbe completamente bonificata.

La seconda fascia comprende il bacino del Torre e suoi affluenti con i Comuni di Torreano di Cividale, Faedis, Attimis, Nimis, Taipana, Lusevera, Tarcento e Montenars. L'economia a carattere agrosilvo pastorale è molto povera e si basa essenzialmente sui redditi del piccolo allevamento zootecnico nella parte alta, mentre nella plaga pedemontana le aziende agrarie hanno una discreta produzione vinicola. Con tutto ciò la quasi totalità dei nuclei famigliari non è autosufficiente dato il vasto frazionamento della proprietà e la poca terra coltivabile.

Per tale zona l'intervento statale dovrebbe essere di circa 730 milioni e quello privato di 273. Con tali stanziamenti verrebbero rimosse le cause prime del degrado economico, riassetata la situazione idrogeologica forestale e potenziato il settore dell'agricoltura.

La terza parte del comprensorio in esame (bacino del Natisone) interessa i Comuni di Prepotto, Stregna, Grimalco, Drenchia, Pulfero, S. Pietro, S. Leonardo, Savogna, Torreano, Nimis, Attimis e Taipana. Anche questa è una zona molto povera, sia per la natura del suolo che per l'insufficienza della piccola proprietà. Le opere di competenza statale (450 milioni) dovrebbero permettere il rimboscimento dei terreni prativi, il rinfoltimento dei boschi degradati, la sistemazione di prati e pascoli di monte, la difesa di sponde su fiumi e torrenti, la trasformazione fondiaria di zone scarsamente coltivate, i miglioramenti fondiari d'interesse collettivo, ecc. ecc. Per altri 387 milioni dovrebbe concorrere l'iniziativa privata, puntualmente sul rifornimento idrico, canali di distribuzione delle acque irrigue, fabbricati sociali (caseifici, socialcantine, essiccatoi, ecc.), acquisto di bestiame selezionato, messa in coltura di terreni incolti, miglione a carattere igie-

nico e recettivo, costituzione di vivai consorziali.

Per risanare quindi in modo completo e definitivo l'economia montana e submontana del Friuli Orientale, occorrono oltre 2 miliardi da parte dello Stato e 931 milioni da parte privata. Questi ultimi dovrebbero essere integrati da altri 442 milioni sotto forma di contributi statali per le opere in programma.

A questo punto nasce spontanea una domanda: qual'è stato, sino ad oggi, l'aiuto statale a favore della montagna di sinistra? Risparmiando la noia di altre citazioni numeriche e statistiche: diremo solo che sono fioccate le promesse, le assicurazioni verbali, gli «slogans» più o meno propagandistici. Ai continui, accorati appelli di enti amministrativi ed economici Roma ha risposto misurando gli aiuti col contagocce, con la bilancia di precisione. Qualche argine, qualche scuola, qualche acquedotto, una breve arteria stradale: questi i cerotti che il Governo ha applicato sulle ferite sempre aperte del Friuli Orientale. Invece di miliardi, poche centinaia di milioni: invece d'un piano organico, razionale, a largo respiro, misure frammentarie, tamponamenti provvisori.

Può darsi che, alla vigilia delle elezioni, qualcuno si faccia vivo con nuove promesse e nuovi accontentinini. Può darsi che vengano sbandierati programmi grandiosi e audaci soluzioni. Non è neppure escluso che, nelle famiglie meno abbienti, ricompaiano i soliti sussidi e gl'immancabili pacchi-dono. L'elettore intelligente non dovrebbe però dimenticare che, passata la festa, la situazione rimarrà come prima se non peggio di prima.

Il voto e... la pasta

Dicono che a Napoli, alla vigilia di ogni consultazione elettorale, il cosiddetto «comandante» non si preoccupa tanto dei comizi quanto degli spaghetti. La cosa è naturale: il popolino giustamente pensa che le parole volano ma gli spaghetti restano. E — pur apprezzando l'alata poesia d'un oratore — preferisce la prosaica realtà d'un piatto di pastasciutta. Che poi i voti concessi siano in esatto rapporto agli spaghetti ricevuti, questa è un'altra faccenda.

Qualche cosa di simile sta accadendo in questi giorni anche in certi Comuni del Friuli Orientale. Un partito — non occorre dire quale perché non è la prima volta che si dedica ad affari del genere — ha già pronti i pacchi di pasta da distribuire agli elettori. A condizione naturalmente che votino BENE: il che, nel linguaggio degli zelanti benefattori, significa votare per la Democrazia Cristiana.

Da cosa nasce cosa, dice un vecchio proverbio: dal pacco-dono il voto, da questo altri quattro anni di tranquillità per gli uomini dello scudo crociato. E se il gioco non riuscisse o riuscisse solo parzialmente? Neppure in questo caso c'è da disperare perché infinite sono le vie del potere.

NIMIS

lista di sinistra

- 1) FABRETTI Pietro - impiegato
- 2) COMELLI Ruggero - coltivatore diretto
- 3) ATTIMIS Arnaldo - operaio
- 4) PICCINI Gio. Batta - coltivatore diretto
- 5) GALVAGNO Pietro - pensionato
- 6) PONTONI Galdino - operaio
- 7) CUCIZ Giuseppe - pensionato
- 8) BERTOLI Antonio - coltivatore diretto
- 9) MENECHINI Tarcisio - pensionato
- 10) MINISINI Lino - commerciante
- 11) DI BETTA Giuseppe - contadino
- 12) MAURO Primo - operaio
- 13) MAURO Giuseppe - artigiano
- 14) BOMBARDIR Antonio - contadino
- 15) CUSSIGHI Ligio - operaio
- 16) VIZZUTTI Luigi - contadino

Votate



per il progresso sociale

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Reg. Videmske sodnje št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica